

Економічні науки

УДК 334.02

Сулім Анна Олександрівна

студентка

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

***Анотація.** Досліджено необхідність аналізу кризових явищ з метою мінімізації їх негативного впливу на організацію.*

***Ключові слова:** кризові явища, криза, антикризове управління, аналіз.*

Постановка проблеми. В умовах нестабільного стану української економіки, що обумовлено низкою внутрішніх і зовнішніх причин, велика кількість організацій різних організаційно-правових форм діяльності зіштовхнулись з негативними проявами кризових явищ, які можуть загрожувати їх успішному функціонуванню. Перед керівниками і власниками стала проблема пошуку і впровадження на практиці дієвих методів управління, використання яких дозволило б налагодити нормальне функціонування бізнес – організацій, які б не тільки сприяли подоланню криз, а й враховували перспективи їх майбутнього розвитку. В зв'язку з цим, за останні роки все більшого значення набуває антикризове управління, яке побудоване на врахуванні ризику та мінімізації їх впливу задля попередження кризових ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми антикризового управління розглядаються в працях таких вітчизняних вчених як Шершньової З.Є., Василенко В.О., Іванюти С.М. та ін.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності аналізу кризових явищ в організаціях з метою подальшої розробки відповідних заходів мінімізації їх впливу, спрямованих на забезпечення ефективної та результативної діяльності організації в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови функціонування бізнес – організацій, як відкритих соціально-економічних систем, являють собою відокремлену в результаті суспільного поділу праці частину виробничого чи господарського процесу, які здатні самостійно або у взаємодії з іншими системами задовольняти ті чи інші потреби споживачів за допомогою вироблення цією системою товарів чи послуг, а також чинити певний вплив не тільки на внутрішні, але і зовнішні, стосовно неї фактори [1, с. 51].

Середовище функціонування сучасних бізнес – організацій наразі характеризуються загостренням кризових явищ в країні, наслідком яких є нестабільність та мінливість навколишнього бізнес - середовища, яке чинить негативний вплив на організацію в цілому. Економіка країни як ніколи відчула вплив «нової» фінансової кризи, пов'язаною зі світовою пандемією.

За прогнозами МВФ, наприкінці 2020 року, очікується падіння світової економіки на 3 відсотки. В свою чергу, Україна традиційно є більш вразливою до економічних коливань, а тому може зазнати більш суттєвого впливу – прогнозується падіння ВВП на 4-8 відсотки порівняно з 2019 роком [2].

У функціонуванні будь-якої соціально-економічної системи складним і найбільш суперечливим моментом завжди є фаза кризи, яка може забезпечити всебічний розвиток організацій за рахунок стабілізації

діяльності в умовах впливу зовнішніх кризових явищ або навпаки, посилювати негативні тенденції у власному соціально-економічному становищі, що може призвести до загибелі системи [3, с. 62].

Що ж являє собою поняття «криза»? З'ясувавши зміст даного поняття можна стверджувати, що криза може розглядатись на макро- та мікрорівнях.

Криза на макрорівні розглядається через призму теорій життєвих циклів (попиту, продукту, технології, галузі, суспільства, підприємства) та теорій криз (праці М. Туган-Барановського, О. Богданова тощо) і є природним моментом у послідовності функціонування та розвитку системи, яка характеризується небажаною та напруженою фазою в даній системі [1, с. 47].

Криза на мікрорівні набуває поняття «криза підприємства», яке описує різні форми порушення параметрів життєдіяльності організації, які проявляють себе протягом певного періоду часу та обумовлюються накопиченням протиріч у межах господарської системи та в перебігу її взаємодії з зовнішнім оточенням, що в кінцевому підсумку має певні наслідки (частіше – негативні) для можливостей функціонування та розвитку організації [4, с. 129]. Для мінімізації негативних наслідків впливу кризових явищ на організацію є актуальним проводити аналіз цих кризових явищ.

При аналізі кризових явищ в організаціях та виборі заходів реагування на них використовують різні методи антикризового аналізу. В таблиці 1 наведені основні методи аналізу кризових явищ та їх прийоми, через які вони реалізуються безпосередньо при проведенні діагностики криз.

Таблиця 1

Методи аналізу кризових явищ та їх прийоми

Метод	Прийом
Статистичні методи	Статистичне спостереження для збору цифрових даних, вибіркового обстеження -ряди розподілу, середні величини (середнє арифметичне, середнє геометричне, розрахунок моди, медіани тощо), показники варіації (розмах варіації, середнє лінійне відхилення, дисперсія та ін.), визначення середніх помилок (показники кратності помилки, визначення численності типової вибірки), мала вибірка (середня помилка, вибіркова дисперсія та ін.), розрахунок вірогідності події (подія, вірогідність події, теорема гіпотез, повна система подій тощо), розрахунок випадкових чисел (математичне сподівання), закони великих чисел та криві розподілу).
Економічний метод	Економічне групування, порівняння, вирахування середніх і відносних величин, індексів тощо для аналізу зібраного матеріалу, встановлення закономірностей, виявлення резервів, чинників, темпів змін, інтенсивності явищ (визначення показників прибутку, коефіцієнтів збалансованості грошових потоків, показників рентабельності тощо).
Розрахунково - конструктивний метод	а) виділення головної ланки; б) зважування; в) аналогії; г) евристичний; д) застосування нормативів для виділення головних чинників і умов, створення системи заходів, моделей, концепцій, програм розвитку та інших проєктів.
Абстрактно - логічний метод	а) індукція і дедукція; б) аналіз і синтез; в) порівняння; г) системно - структурний; д) формалізації і моделювання; е) програмування і прогнозування - для розробки графічних і інших моделей, розширення визначень існуючих понять, створення системи роботи, концепцій і програм.
Монографічний метод	Детальне дослідження і опис окремого типового або передового підрозділу (об'єкту).
Техніко – технологічний метод	Провідні технології для забезпечення аналізу кризових явищ (імітаційне моделювання, прогнозна аналітика, візуалізація даних тощо).
Експертний метод	Узагальнення суб'єктивних кількісних оцінок, здійснених групою експертів на підставі власного досвіду та інтуїції (методи експертних оцінок: індивідуальних – методи сценаріїв, метод інтерв'ю, аналітичні доповідні записки та колективних - метод «комісії», метод «мозкових атак», метод Делфі)

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Головною перевагою даних методів є простота їх використання, можливість їх графічної наочності та надання можливості для ефективного планування. Основним недоліком є те, що жоден із проаналізованих методів не є універсальним і комплексним та в ході аналізу використовує лише деякі критерії оцінки. Інструменти діагностування кризового стану,

такі як статистика, моделювання, прогнозування, експеримент, експертиза і т. д. можуть застосовуватись в залежності від типу кризи і форми її прояву [1].

Матричні методи («портфельні» методи), які є формою оцінки різноманітних сфер діяльності підприємства, складають наступні: метод Бостонської консалтингової групи (БКГ); метод МакКінсі або Shell/DPM; метод Артура Д. Літтла (ADL); метод Сааті; метод Байєса та ін [1, с. 171-174].

Діагностика криз, що проводиться в рамках системного підходу, дає можливість отримати найбільш повне уявлення про досліджуваний об'єкт [5]. Системний аналіз сигналів про можливі зміни стану і конкурентного статусу фірми дозволяє розглядати в сукупності цілий ряд параметрів, які є індикаторами кризових явищ або, навпаки, можуть свідчити про розширення можливостей організації. Дана методика є ефективною на етапах раннього діагностування криз, коли ставиться мета попередити їх виникнення та не допустити подальшого погіршення показників діяльності [6].

Висновки. Таким чином, у статті було проведене дослідження щодо необхідності проведення кризових явищ в організаціях, яке дає змогу зробити висновки, що методичний аналіз кризових явищ включає в себе комплекс методів, необхідних для їх оцінки. Однак, слід розуміти – одного аналізу буде не достатньо і це не може вирішити проблему. Необхідно з'ясовувати справжні причини настання цих криз, згладжувати їх негативні прояви, усувати наслідки.

Література

1. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; За заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
2. Економічна правда: МВФ погіршив прогноз падіння світової економіки до 4,9%. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/06/24/662226/>
3. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / Василенко В.О.-К.: ЦУЛ, 2009. – 504 с.
4. Антикризове управління. Навч. посіб. / Іванюта С. М. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
5. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання: Монографія / Карпунь І.Н. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 440 с.
6. Політика антикризового управління при загрозі банкрутства / Актуальні проблеми економіки: Науковий економічний журнал. – № 8 (86), 2008 / Шапурова О. О. – С. 147-153.